

Рецензія

доктора психологічних наук, професора, члена-кореспондента Національної академії педагогічних наук України Соколової Ганни Борисівни на дисертацію Шоу Біньбінь «Психологічні особливості осіб з різним рівнем міжетнічної толерантності», поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 053 Психологія

Актуальність теми дисертації. У сучасних умовах глобалізаційних процесів, активної міжкультурної взаємодії та розширення полікультурного освітнього простору особливої значущості набуває проблема міжетнічної толерантності як ключової гуманістичної цінності та необхідної умови мирного співіснування людей з різними культурними традиціями, віруваннями та переконаннями. Потреба у формуванні у особистості здатності до прийняття культурного розмаїття, поваги до інакшості та налагодження конструктивної взаємодії в умовах багатонаціонального соціуму зумовлює науковий інтерес до даного феномену. Наявність різних підходів до розуміння цього поняття вказує на складність і багатогранність явища, що потребує подальшого теоретико-емпіричного осмислення.

Дослідження Шоу Біньбінь дозволяє поглибити уявлення про феномен міжетнічної толерантності, що набуває особливої актуальності в контексті виховання особистості майбутніх фахівців в умовах культурного розмаїття та забезпечення гармонійного функціонування суспільства.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконане в межах наукової програми кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології «Розвиток професійних якостей майбутніх фахівців соціономічної сфери» (номер держреєстрації № 0121U100131), що входить до тематичного плану науково-дослідної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Тему дисертаційного дослідження обговорено та затверджено на засіданні Вченої ради Державного

закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 3 від 29 жовтня 2020 року).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень.

Дисертантом чітко окреслено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, що логічно узгоджуються зі змістом теоретичного й емпіричного компонентів роботи. Обґрунтовані методологічні засади дослідження відповідають його предметному спрямуванню та забезпечують наукову цілісність. Теоретична база є достатньою для комплексного висвітлення досліджуваної проблематики та досягнення поставлених цілей. Структура дисертаційного дослідження відзначається логічністю побудови, внутрішньою узгодженістю теоретичних положень і прикладних аспектів, що свідчить про високий рівень наукового опрацювання обраної теми.

Наукова новизна отриманих результатів. Шоу Бінбінь вперше розглядає міжетнічну толерантність як самостійний феномен системного утворення сукупності рис особистості, ідентичності, установок, цінностей та емоційних проявів, що зумовлює специфіку комунікації осіб різних національностей в міжнаціональному середовищі та визначає прояви характеристик компонентів, які у своєму поєднанні визначають рівень міжетнічної толерантності особистості, що відповідає соціальним імперативам суспільства; обґрунтовано компонентний склад міжетнічної толерантності, який представлений у структурно-функціональній моделі, що дозволяє чітко визначити основні елементи цього явища; визначено та апробовано ефективність і взаємозалежність показників кожного компонента, що демонструють свою дієвість під час суспільних комунікаційних процесів між представниками різних націй та національностей. Дисертантом розширено і доповнено теоретичні уявлення про феномен міжетнічної толерантності у контексті радикальних змін сучасного суспільства при врахуванні прояву поваги до іншого світогляду і способів поведінки, вільних у своїй інакшості, до різних національних культур і традицій, визнання їхньої самоцінності. Набула подальшого розвитку

система знань про міжетнічну толерантність як якість особистості, що виявляється в умовах полікультурного освітнього простору.

Практичне значення одержаних результатів полягає в обґрунтуванні значущості вивчення міжетнічної толерантності як глобального феномену, що забезпечує формування терпимого й усвідомленого ставлення до висловлювань, дій та цінностей представників інших етнокультурних груп, а також сприяє розвитку суб'єктності у виборі адекватних засобів комунікації та взаємодії в умовах полікультурного соціуму. Актуалізовано потребу у наданні психологічної підтримки особам, які зазнають труднощів у процесі міжнаціонального спілкування та взаємодії в освітньому середовищі закладу вищої освіти. Дисертантом застосовано комплексний методичний інструментарій, адекватний меті дослідження, що має практичну цінність і може бути використаний у психодіагностичній діяльності практичних психологів. Результати теоретико-емпіричного дослідження міжетнічної толерантності майбутніх фахівців соціономічної сфери можуть бути запропоновані до включення в робочі навчальні програми при вивченні таких навчальних дисциплін, як загальна психологія, соціальна психологія та психологія особистості.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Варто відзначити належний рівень опрацювання теоретичних джерел у **першому розділі** дисертаційного дослідження «Теоретико-методологічні засади дослідження психологічних особливостей міжетнічної толерантності». Дисертант Шоу Біньбінь здійснив глибокий аналіз широкого спектра філософської та психолого-педагогічної літератури, що дозволило здійснити ґрунтовне теоретичне узагальнення феномену толерантності загалом та міжетнічної толерантності зокрема. У процесі опрацювання джерел уточнено зміст базових понять, розкрито їхню структуру та здійснено якісну феноменологічну інтерпретацію, що засвідчує високий рівень теоретичної підготовки здобувача. Заслуговує на увагу науковий апарат дисертаційного дослідження, який включає всі необхідні структурні елементи та відзначається змістовною наповненістю. Його логічна узгодженість і концептуальна завершеність свідчать про широке наукове

бачення дисертантом складності й багатовимірності проблеми міжетнічної толерантності, а також про здатність до системного аналізу досліджуваного феномену.

Другий розділ дисертації «Програма емпіричного дослідження психологічних особливостей осіб з різним рівнем міжетнічної толерантності» присвячено висвітленню організації, змісту та етапів емпіричного дослідження. У розділі представлено обґрунтування добору діагностичного інструментарію, подано короткий огляд методик, спрямованих на вивчення рівня міжетнічної толерантності, а також здійснено аналіз психодіагностичних методик, що дозволяють дослідити особистісні характеристики у контексті досліджуваної проблеми. Представлений матеріал свідчить про виважений підхід дисертанта до побудови програми емпіричного дослідження та її методологічну обґрунтованість.

Висновки до другого розділу є обґрунтованими, узгодженими з викладеним матеріалом та забезпечують логічний перехід до змісту **третього розділу** дисертації «Результати емпіричного дослідження психологічних особливостей осіб з різним рівнем міжетнічної толерантності», у якому подано ґрунтовний аналіз, систематизацію та класифікацію отриманих емпіричних даних. Представлені результати, з одного боку, підтверджують висунуті теоретичні положення, а з іншого – слугують підґрунтям для формування нового наукового знання та окреслення перспективних напрямів подальших досліджень у зазначеній проблематиці. У результаті проведеного кореляційного аналізу дисертантом виявлено статистично значущі взаємозв'язки між рівнем міжетнічної толерантності та показниками, отриманими за допомогою психодіагностичних методик, спрямованих на дослідження особистісних властивостей. Це дало змогу окреслити низку особистісних чинників, що можуть сприяти формуванню та прояву міжетнічної толерантності, а також впливати на її рівень. Подальше вивчення психологічних особливостей міжетнічної толерантності було реалізоване шляхом диференціально-психологічного аналізу. Зазначений підхід передбачав, по-перше, групування респондентів за якісно-кількісним

поєднанням показників рівня міжетнічної толерантності; по-друге, дослідження особистісних рис, притаманних представникам кожної з виокремлених груп. На підставі цього здійснено складання й характеристику психологічних портретів осіб із різним рівнем міжетнічної толерантності, що дозволило глибше осмислити особистісні чинники, які зумовлюють варіативність проявів даного феномену.

Заслуговує на позитивну оцінку коректне та обґрунтоване використання дисертантом методів математичної статистики під час обробки результатів емпіричного дослідження. У роботі вдало застосовано методи описової статистики, кореляційного та якісного аналізів, а також відповідні статистичні критерії для перевірки достовірності відмінностей між досліджуваними показниками. Це забезпечило належний рівень наукової обґрунтованості отриманих результатів.

Висновки до дисертації адекватно узагальнюють основні результати, отримані в процесі дослідження, вирізняються науковою новизною та самостійністю суджень автора. Вони не лише логічно завершують проведену наукову роботу, а й відкривають широкі перспективи для подальших психологічних досліджень у сфері міжетнічної взаємодії та толерантності.

Повнота викладення матеріалу дисертації у наукових публікаціях. Основні результати дослідження відображено в 11 публікаціях, з них: 3 статті в наукових фахових виданнях України, 2 статті у міжнародних періодичних виданнях, з яких 1 включено до міжнародної наукометричної бази даних (Web of Science), 6 тез доповідей на конференціях.

Особистий внесок автора в роботах, що були виконані у співавторстві, полягає у систематизації теоретичних положень щодо структури міжетнічної толерантності, узагальненні стану проблеми, а також у зборі емпіричних даних, проведенні їх математично-статистичної обробки, інтерпретації та комплексному обговоренні отриманих результатів.

Дискусійні положення та зауваги до змісту дисертації. У цілому позитивно оцінюючи дисертацію Шоу Біньбінь, вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження та побажання:

1. Дисертаційна робота є досить всебічною та ґрунтовною, оскільки охоплює проблематику як у теоретико-методологічному, так і в емпіричному аспектах. Водночас у ній міститься значна кількість посилань на дослідження авторів, які розглядають міжетнічну толерантність лише опосередковано.

2. У роботі використано багато психодіагностичних методик, що дозволило виявити численні кореляційні зв'язки. На наш погляд, було б доречно надати більш детальну інтерпретацію цих зв'язків із висловленням власних припущень і гіпотез для подальшої їх перевірки.

3. Деякі висновки до розділів викладені більше у вигляді анотацій, ніж логічних умозаключень, що зменшує їх аналітичну глибину та вплив на загальне сприйняття результатів дослідження.

Висловлені зауваження та побажання не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, яка є завершеним, самостійним науковим дослідженням і містить нові, обґрунтовані наукові результати.

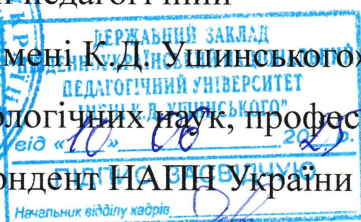
Загальний висновок. Рецензована дисертаційна робота Шоу Біньбінь «Психологічні особливості осіб з різним рівнем міжетнічної толерантності», є завершеним, самостійним дослідженням, що за своєю актуальністю, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 року, а її автор заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія.

Рецензент:

Директор навчально-наукового інституту
фізичної культури, спорту та спеціальної освіти

Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний

університет імені К.Д. Ушинського»,
доктор психологічних наук, професор,
член-кореспондент НАН України

Ганна СОКОЛОВА